

Ailece

Nuran
ÇAKMAKÇI

ncakmakci@hurriyet.com.tr

Hırpalanmış çocuk güven duygusunu yitirir

Çocukların fiziki, cinsel ve manevi anlamda hırpalanmış olmaları genellikle olumsuz toplumsal ortamlarla, yetersiz ekonomik koşullarla ilişkilendirilir. İçinde yaşadıkları toplumsal çevre ve onun ekonomik yetersizliklerinin yol açtığı sıkıntılar, her ne kadar önemli rol oynasalar da, çocuğun hırpalanmasının tek nedeni bu değil. Çünkü, hırpalanmış çocuğa toplumun her sınıfından ailede rastlanıyor. Ayrıca eğitim düzeyi ve bilgi birikimi de çocuğun hırpalanmış olmasında belirleyici konumda olmayabiliyor.

Davranış Bilimleri Enstitüsü'nden Uzman Psikolog Ayşen Kayahan, bilinçli ebeveynin, çocuğun hırpalanmasını engelleyen bir unsur olmadığını belirtirken, toplumun her kesiminden çocuklarda çeşitli biçimlerde hırpalanmış çocuklara rastlanıyorsa bunun altında çevre koşullarının dışında psikolojik nedenler aramak gerektiğine dikkat çekiyor. Çocuğun kolayca hırpalanmasının birkaç nedeni olduğunu anlatan Kayahan, "Çocukların fiziksel olarak yetişkinlerden daha güçsüz olmalarının yanında, kolay kandırılabilir olmaları da başlıca nedenlerdendir" diyor. Hırpalanmış çocukların gelecekte güven duygusunu yitirmiş bireyler olarak karşımıza çıkabileceğini de belirterek, aşırı şımartılmış, her istediği yapılan çocukların da bencil bireyler olarak yetişebileceğine dikkat çekiyor. Kayahan, fiziksel, cinsel, psikolojik vb. yönden hırpalanmış çocuklarda görülebilecek sorunları şöyle anlatıyor: Çocuklar, toplumsal kuralları, ilişki biçimlerini, değerleri henüz öğreniyorlar. Oysa yetişkinler birincil toplumsallaşmalarını tamamlamış, yani belli değer ve yapıları temel bilgiler olarak öğrenip varlığının bir parçası haline getirmişlerdir. Çocuğu çoğu kez sevimsiz yapan, hatta yetişkinlere, içselleştirmiş oldukları normları hiç beklemedik bir anda tekrar düşünmeye bile davet eden masumiyeti, aynı zamanda onun en önemli zayıflıklarındandır. Yetişkinlerin düzenli ve simgesel bir oyun olarak sürdürdükleri toplumsal yaşam, çocuklar için henüz bilinmezdir. Zaten onlara tamnan hoşgörünün nedeni de, onların bu bilgisizlikleridir. Her gelişme

aşamasında çocuktan belli bir toplumsal bilgiye sahip olması beklenir; ona gösterilen tahammül yine bu toplumsal olarak belirlenmiş sınırlar dahilinde olacaktır. Örneğin beş yaşındaki çocuğa "bak kocaman oldun, bebekler gibi davranmak sana yakışıyor mu?" diye hitap etmek, tahammül sınırlarını belirten bir ifadedir. Çocuğun bu görelî bilgisizliği ve beceriksizliği, onu sevimsiz kıldığı kadar, kötü niyetli ya da sorunlu yetişkinler karşısında çok zayıf ve kolay ele geçirilebilir kılar.

Çocuk kandırmayı ciddiye alır

Benzer durum birçok ruh sağlığı bozulmuş kişi için de geçerli olabilir. Bu kişileri kandırmak, onlara yalan söylemek, olumsuz bir davranışı yapmalarını istemek rastlanılan olumsuz davranışlardır. Ancak, çocuk için durum çok daha vahimdir. Çocuğun masumiyetinden, ruh sağlığı bozulmuş kişinin doğruyu ayırt edemeyişinden yararlanmanın, çok üzücü benzer sonuçları olsa da farklılıkları da vardır. Çocuk, ruh sağlığı bozulmuş kişiden farklı olarak, öğrenmiş olduğu gerçekliği bozulmuş algılayan bir kişi değil. Çocuk, henüz toplumsal gerçekliği tam olarak öğrenmemiş, onu nasıl algılayacağına dair simgesel anahtarları edinmemiştir. Kötü niyetli ya da bilgisiz yetişkinler, işte çocukların bu asimmetrik konumlarını sömürürler. Bu tür zararsız gibi görünen kandırmaları, çok basit nedenlerle ebeveynler bile sıklıkla yaparlar. Oysa çocuk kandırmayı ciddiye alır. Sorun, onun toplumsal gerçekliği içselleştirme sürecinde olması ve karşılaştığı her davranışın onda temel psikik izler bırakmasıdır. Kandırılan çocuk, güven duygusunu yitirebilir. Bu tür asimmetrik ilişkinin en vahim boyutu kuşkusuz

çocuğun cinsel anlamda istismarıdır. Yaşına ve toplumsallaşma bilgisinin düzeyine bağlı olarak, çocuğun kendisini koruma becerileri de gelişir. Bununla birlikte, kötü niyetli bir yetişkin karşısında, çocuk her durumda savunmasızdır. Sadece fiziki anlamda küçük ve yetersiz olduğu için değil, özellikle cinsel alanda bir yetişkinin yürütebileceği taktiklere karşı tamamen bilgisiz olduğu için de savunmasızdır. Zira çocuk, cinsel erişkinliğe henüz ulaşmadığı için, kendisini neden koruması gerektiğini bile idrak edemez. Çocuğun cinsel istismarının bu denli sık rastlanan ve kolay yapılabilir bir eylem olmasının altında, onun yapısız psikik zayıflığı yatar. Diğer bir deyişle, çocuk kolay kandırılabilir. Bu onun iyi niyetini basitçe sömürmek (örneğin üzülün, ağlasın diye, kısa süreliğine dışarı çıkan annesinin bir daha gelmeyeceğini onu sevmediğini söylemesi ve bununla 'eğlenmek' gibi) olabileceği gibi, hiç tanımadığı ve son derece savunmasız olduğu bir konuda, sonuçları bütün yaşamını etkileyecek derin izler bırakabilen cinsel istismar da olabilir.

Korkutulan çocuk saldırganlaşabilir

Diğer yandan, benzer nedenlerle, çocuğun manevi şiddete maruz kalması da söz konusudur. Toplumsal davranış kodlarını yeterince bilmediği için, yine asimmetrik bir şekilde, başta ebeveynler olmak üzere yetişkinler tarafından azarlanan, sözle kötü muamele gören çocuk, hem sorunun ne olduğunu tam anlayamaz hem aynı dilsel becerilere ve birikime sahip olmadığı için karşılık veremez. Böyle bir baskının sürekli olması ise çocukta genel bir acz hali yaratacaktır. Ayrıca yetişkinlerin, nedensellik bağlarını yeterince rasyonel bir biçimde kurabildikleri olay,

durum, olgu, nesne ve kavramlarla çocuğu korkutmak, sindirmek, onun kişiliğinin baskılanmasına neden olacaktır. Hele bu davranış bir eğitim biçimi haline alırsa, çocuk büyük olasılıkla korkak, çekingen, kendine güvensiz bir birey haline gelir; kimi durumlarda ise tam tersine saldırganlaşabilir. Hatta bu ikisi, insan psikolojisinde yazı-tura gibi bütünleyici olarak dahi görülebilir. Bu özellikler bütün yetişkinlik hayatı boyunca sürer.

Dayak daha çok şiddet doğurur

Manevi anlamda çocuğun hırpalanması, bir yetişkinin onun bilgi ve beceri eksikliğini, kötü yönde kavramsal ve simgesel boyutta, sömürmesi anlamına gelir. Nihayet çocuğun fiziki anlamda da bir yetişkinden küçük ve güçsüz olduğu göz önüne alınmalıdır. Çocuk istismarının önemli bir kısmı fiziki anlamda güçsüzlüğünün sonucudur. Bütün biçim ve dozlarıyla fiziki şiddet dayak olarak kabul edilmelidir. Dayak ise, kaba kuvvetin hakkı doğruduğunu varsayan otoriter toplum anlayışının temel araçlarından biridir. Doğal olarak yetişkinlerin sahip olduğu toplumsal disiplini henüz içselleştirmemiş çocuk, 'yaramazlık', 'taşkınlık' vb. olarak nitelenen davranışlar sergiler. Bu davranışlar elbette sınırlanmalı ve belli ölçülerde engellenmelidir. Ancak bunun çaresi, hele günümüzdeki gibi demokrasinin temel değeri olduğu bir dünyada, kesinlikle dayak değildir. Zira dayak daha çok şiddet doğurmaktan başka bir işe yaramaz. Dayağın yegane eğitim aracı olduğu toplumsal ortamda çocuklar kolayca 'dayak arsız' olabilirler. Böylece hem şiddete dayalı bir eğitimin artarak süregitmesi sağlanır hem dayağın bir eğitim aracı olarak etkisi zamanla yiter. Günümüzün dünyasında, hiyerarşik

ilişkilerde (yaş, konum, rütbe, unvan, deneyim vb.) artık mutlak itaate dayalı sistemlerin geçerliliği kalmıyor. Onun yerine ikna öne çıkmaktadır. Çocuk-ebeveyn ilişkisi de bu çerçevede düşünülmeli, fiziki acı vermeye dayalı baskının çocukları yalnızca manevi anlamda hırpalanmışlığa götüreceği unutulmamalı.

Stürekli ödül dayak kadar hırpalar

Günümüzde bazı ebeveynler, çocuğa hiçbir şekilde ceza vermeyip onun sürekli ödüllendirmeye alıştıyor. Böyle bir yaklaşımın da çocuğa fiziki acı veren yaklaşım kadar hırpalayıcı olması şaşırtıcı gelebilir. Gereksiz ödüllendirme, dolayısıyla aşırı şımartma da çocuğun toplumsal normları ve disiplini öğrenememesine yol açar. Uyumsuzluk kaynağı olan böyle bir davranış, baskıyla sindirilmiş çocuğun korkaklığı ya da saldırganlığına benzer bir şekilde, ama tam tersi yönde, fazla özgüvenli, bencil, ötekilere acımasız bireyler yetişmesine neden olabilir. Çocuğun hırpalanmışlığı, cinsel, manevi ve fiziki olarak karşımıza çıkar. Çocuk yetişirmede önemli olan dengeli davranmaktır. Yalan söylemek, azarlamak, güvenini sarsmak, kandırmak, dövmek ve elbette cinsel olarak istismar etmek, çocuğun yetişkinlere olan güven, inanç duygularını yok eder. Çocuğun hırpalanmışlığı, ona kötü muamele etmek nedeniyle olabileceği gibi, fazla iyi davranmakla da ortaya çıkar. Zira önemli olan iyi, huzurlu, mutlu, dengeli bireyler yetiştirmektir. Kötü ya da fazla iyi niyetle (böyle bir 'iyi niyet' de aslında kötü niyet, yetersizliktir) bu dengeyi bozacak bir yaklaşım, hem çocuğun ruhunda ömür boyu kalacak travmalar yaratır, hem onu topluma uyumsuz bir varlık haline getirir.